

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
NVE

Saksbeh./tlf.nr.: Gunn Elin Frilund/48234137

Deres ref./Deres dato: /

Vår ref.: 19/00749-47

Vår dato: 04.05.2023

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Statnetts og Linjas kommentarer til høringsuttalelser på konsesjonssøknader for nye Fortun transformatorstasjon

Vi viser til oversendte høringsinnspill til våre konsesjonssøknader om hhv ny transformatorstasjon og ny koblingsstasjon i Fortun, Luster kommune.

Det er enkelte av innspillene som går igjen hos mange av høringspartene, vi kommenterer derfor samlet på to av disse elementene.

1. Det er mange som uttrykker bekymringer over deponiet D-2 og følger dette kan ha for bl.a. bebyggelse og naturmangfold. Statsforvalteren har også anbefalinger dersom D-2 tas i bruk: *"tilrettelegging som fører til at gjengroande seminaturleg eng blir tatt i hevd, [vil] vere eit effektivt kompensierende tiltak."*

Deponi D-2 ble omsøkt som deponi primært for å kompensere for tap av dyrket mark på gnr./bnr. 8/3. Selve deponibehovet - utover D-1 - kan dekkes på en god måte ved å bruke D-4, som er omsøkt som reservedeponi.

Det foreligger nå bedre kunnskapsgrunnlag etter at det er arbeidet videre siden konsesjonssøknaden ble sendt og gjennom NVEs høring. Det er viktig at arealregnskapet blir så godt som mulig. Da areal D-2 allerede per i dag er klassifisert som fulldyrket i AR5 kart (dette er også understreket av grunneier 8/3) vil D-2 bare i liten grad eller ikke i det hele tatt bidra til å kompensere for tapt fulldyrket areal på stasjonsområdet. Statnett er derfor enig i at det ikke blir god erstatning å lage et nytt jorde i D-2. Statnett vurderer at det ligger bedre til rette for å kompensere for tapt areal ved å etablere ny fulldyrket mark eksempelvis i Kveinahagen og/eller på areal D-4.

Statnett trekker med dette søknad om massedeponi D-2.

Vi vil fortsette å ha god dialog med kommunen og andre berørte i utarbeidelse av en detaljplan, og denne vil ha fokus på avbøtende tiltak og vise erstatningsarealer for dyrket mark. Norsk Landbruksrådgivning (NLR) vil ha en aktiv rolle i arbeidet med erstatningsområder for landbruk.

2. I søknaden har vi beskrevet en landbruksvei på vestsiden av stasjonen, til erstatning for dagens landbruksvei. Prosjektutvikling har vist at veien ikke er tilfredsstillende, verken for landbruksdrift eller landskapet, og er også uheldig for anleggsgjennomføringen. Det er derfor utviklet et annet veiforslag, som er forevist NVE, og som Statnett sendte til grunneiere på høring, samt viste på folkemøter, åpen dag, befaring og i kommunemøter. Vi har kun mottatt

positive innspill vedrørende denne veien. På bakgrunn av dette, vil vi sende en endringssøknad, hvor vi tar inn beskrivelse av ny veiløsning for landbruksveien. Statnett trekker derfor med dette opprinnelig traseforslag til landbruksvei.

Under finner dere våre kommentarer til øvrige deler av innspillene.

Luster kommune

- Det ønskes at Statnett vurderer å bygge gassisolert anlegg (GIS-anlegg), siden dette er mer arealeffektivt.
- Det pekes på stadig strengere jordvern, og vises til nasjonal jordvernstrategi. Arealet D-2 vil ikke kunne regnes som erstatningsareal, siden det allerede er registrert som fulldyrket mark.
- Det ønskes bedre begrunnelse på hvorfor de ni vurderte stasjonsplasseringene for Statnetts nye trafostasjon ikke ble valgt.
- Det må gjøres optimalisering av valgte stasjonsplassering for å skåne dyrket mark.
- Beslaglagt jordbruksareal må kompenseres i vesentlig større grad enn planlagt søkt om og «netto null»- regnskap etterstrebes i samsvar med nasjonal jordvernstrategi.
- Massedeponering i deponi D-2 må vurderes endret av hensyn til naturreservatet og naturmangfold. Overskuddsmasser må i større grad brukes til forbedring av jordbruksarealer / veiutbedring / annet samfunnsnyttig formål, fortrinnsvis i Fortun. Det ønskes at NVE vurdere om kunnskapsgrunnlaget om virkninger for naturreservatet er tilstrekkelig.
- Matjord må håndteres slik at ressursen ivaretas, og det må sikres at man ikke sprer fremmede arter / arter som er skadelige for avling.
- Statnett og Linja må gi full kompensasjon for driftsulemper/ avlingstap i anleggs- og driftsfase.
- Anleggsperioden må ivareta vekst – og beitesesong og anleggsområder må sikres for beitedyr osv.
- Det forventes at MTA-plan/detaljplanen vil fokusere på avbøtende og kompenserende tiltak, samt erstatning av dyrket mark.
- De peker på at det skal sendes søknad til kommunen som forvaltningsmyndighet for Drægnismorki- Yttrismorki NR, for arbeider som skal foregå i reservatet.
- Linjas søknad medfører luftledninger med negativ konsekvens for fuglelivet, og det forutsettes at det gjøres avbøtende tiltak for dette.
- Kaihakk som skal benyttes i Skjolden er også beredskapskai dersom det kreves ny transformator. Det pekes på at det er vedtatte planer som ikke er forenlige med dette, og kommunen ønsker derfor at Statnett bidrar til endring av gjeldende plansituasjon slik at Statnetts interesser ivaretas.
- Kommunen mener det er behov for trafikksikkerhetstiltak / utbedring av vei flere steder. De ber om følgende:
  - Statnett etablerer en planlagt turvei som vil avlaste gangtrafikken langs fv 55 vesentlig.
  - Utbedring av parti på fv 55 (øst for Grøtsholet), hvor veien enkelte steder er for smal for to møtende biler.
  - Det må etableres en fremtidsrettet løsning for omsøkte Læge bru. Arbeidet med brua må ikke hindre trafikken. Det må heller ikke hindre daglig drift av bensinstasjonen i Fortun.
  - Utbedring av sving (omsøkt) må være mer enn en minimumsløsning for å få fram en trafotransport, og ønsker at to lastebiler skal kunne passere samtidig.
- Eksisterende bru mot Yttri må fjernes etter at ny bru er bygd. Luster kommune vet ikke hvem som eier brua.

- Anleggsarbeidene må ikke forhindre drift og ferdsel i forbindelse med våronn og slått, og det er svært viktig at veiene ikke sperres i slike perioder.
- Plassering av brakkerigg / dieseltanker etc. må vises i en MTA plan og ikke medføre forurensning. Brakkeriggen må plasseres slik at den kan knyttes til godkjent vann og avløp.
- Det ønskes at det settes fokus på landskapstiltak i MTA planen for å dempe inntrykket fra stasjonen.

Statnetts kommentar

Vurdering av gassisolert løsning (GIS)

Eksisterende løsning for gassisolert apparatanlegg bruker SF₆-gass som isolasjonsmedium. SF₆ er en svært potent klimagass som er 23.500 ganger sterkere enn CO₂. Med mindre det ikke finnes andre muligheter bygger ikke Statnett lenger konvensjonelle SF₆-anlegg. Statnetts foretrukne løsning er å bygge luftisolert apparatanlegg (AIS). I tillegg er et luftisolert apparatanlegg betydelig enklere å reparere ved feil, og krever betydelig mindre utkobling av anlegget.

Leverandørene utvikler nå nye gassisolerte anlegg med mer miljøvennlige gasser som isolasjonsmedium. Løsningen eksisterer for lavere spenningsnivå (132 kV). Leverandørenes veikart for SF₆-frie GIS-anlegg viser at dette skal være klart også for høyere spenningsnivå, 420 kV, tidlig i 2026. Nye Fortun stasjon bygges for å legge til rette for ny produksjon og på grunn av tilstand på anlegget. Ny fornybar produksjon har fått konsesjon, men får ikke tilknytning før ny Fortun stasjon er i drift. Det planlegges oppstart av byggearbeider på ny Fortun transformatorstasjon i 2026. Da det er usikkerhet knyttet til utviklingen av SF₆-frie GIS-anlegg for 420 kV, har Statnett for Fortun-prosjektet konkludert med å stå fast ved AIS-anlegg.

Etter at konsesjonssøknaden ble sendt, har Statnett sett på optimalisering av anlegget. Dette gjør at vi har valgt løsninger som gjør arealbeslaget noe mindre. På grunn av dette, vil vi nå også ha mulighet til å legge om landbruksveien, som vist på møte. Dette vil bedre situasjonen noe for landbruksinteressene.

Et GIS-anlegg legger beslag på mindre plass enn et AIS-anlegg. Transformatorstasjonen i Fortun ville imidlertid fortsatt krevd betydelig areal. I driftsfasen ville arealbeslaget anslagsvis blitt ca. 22 % redusert, mens anleggsfasen ville gitt omtrent samme arealbeslag.

Andre vurderte stasjonslokalteter

Statnett har vurdert ni lokaliteter i Fortun hvor flere ulike tema ble behandlet, og rangerte alternativene ut fra hvilke lokaliteter som var byggbare og gav minst konsekvenser samlet. Enkelte ting, som at det må være mulig å transportere transformator til lokaliteten, er absolutte krav. Vi ønsker heller ikke å legge en stasjon langt unna eksisterende ledningsnett, siden prosjektet da blir vesentlig større ved at også ledninger må finne nye traseer og legges om. Statnett har videre lagt relevante frekvenser for skred og flom til grunn for valg av lokalitet (simuleringer fra NGI), og vurdert hvordan man kan sikre seg mot dette, hvis mulig.

Nedvalg fra de opprinnelig ni alternative plasseringer ble gjort i to steg:

- Fra ni til tre alternativer
- Fra tre alternativer til anbefalt alternativ

Arealbehov avhenger av hva som skal bygges. Plassering og omfang ble behandlet samlet i nedvalgsprosessen.

I tillegg til 0-alternativet ble ni alternativer med ulikt omfang og funksjonalitet vurdert. To alternativer omfatter koblingsanlegg med dubberte hovedfunksjoner. Dubberte hovedfunksjoner krever plass, som er vanskelig å løse i utvidelse av eksisterende stasjon. Konseptvalget åpner for ny plassering dersom utvidelse av dagens stasjon er svært kostbart. Prosjektets long list omfatter alternativer i dagens stasjon (areal 1), i utvidelse av dagens stasjon (areal 2 og 3) og mulige plasseringer av ny stasjon i nærheten av eksisterende anlegg (areal 4 – 9).

- Alt. 1 Eksisterende areal, med mulig utvidelse
- Alt. 2 Jorde på motsatt side av Fortundalselva
- Alt. 3 Knaus / jorde på motsatt side av Fortundalselva
- Alt. 4 Rygg nord-vest av Jamnene
- Alt. 5 Øygarden
- Alt. 6 Mellom master x005 og x006
- Alt. 7 Troi
- Alt. 8 Ved master x008
- Alt. 9 Hagane

Alternativene ble vurdert etter flg. kriterier (ikke i prioritert orden):

- Verneområder
- Automatisk fredet kulturmiljø
- Kritisk truede / sterkt truede naturtyper
- Større myrområder
- Friluftsområder
- Fulldyrka jord
- Nærhet til boliger/skole/institusjon
- Skred
- Flom
- Kvikkleire
- Transportmulighet transformator
- Avstand til eksisterende ledninger
- Kryssing av ledninger
- Landskapspåvirkning
- Arealstørrelse/utvidelsesmuligheter
- Driftsvennlighet / avstand fra hovedvei / beliggenhet
- Utkoblingsbehov

Etter en samlet vurdering ble arealene rangert slik

3. Areal 4 og areal 3
4. Areal 9
5. Areal 6 og areal 7
6. Areal 1
7. Areal 2

Areal 5 og areal 8 ble diskvalifisert pga. hhv nærhet til bolig og transportmuligheter for transformator.

Areal 3, 4 og 9 kom best ut. Areal 1 og 3 var knyttet til å utvide eksisterende stasjon. Alternativ 4 og 9 var knyttet til å bygge ny stasjon.

Etter evalueringen ble det bestilt ingeniørgeologisk vurdering (NGI) av arealene 1, 3, 4 og 9. Den ingeniørgeologiske vurderingen viser at areal 9 verken tilfredsstillende sikkerhetsklasse F3 for flom eller sikkerhetsklasse S2 for skred, ref. Tabell 1. Areal 9 ble følgelig forkastet.

Rangering av alternativene

Oppsummering av alternativene med skår 0 eller 1.

Alternativ	Skredfare		Flomfare		Sum skår
	Beskrivelse	Skår	Beskrivelse	Skår	
1/3	Tilfredsstillende sikkerhetsklasse S2	1	Tilfredsstillende ikke sikkerhetsklasse F3 (område 1)	0	1
4	Tilfredsstillende sikkerhetsklasse S2	1	Tilfredsstillende sikkerhetsklasse F3	1	2
9	Tilfredsstillende ikke S2	0	Tilfredsstillende ikke sikkerhetsklasse F3	0	0

Basert på tabellen over rangeres Alternativ 4 som best med hensyn til skredfare og flomfare.

Tabell 1; Oppsummering av alternativer fra NGI-rapport 20190376-01-R

Prosjektet vurderte muligheter innenfor konsept på arealene 1 og 3 (utvidelse av eksisterende stasjon) og 4 (ny stasjon).

Ny stasjon gir mer fleksibel drift og forbedret forsyningssikkerhet. Løsningen er forberedt for evt. spenningsoppgradering. Stasjonen kan utvides. Tekniske vurderinger og behov- og lønnsomhetsanalysen konkluderer med at ny stasjon fremstår som rasjonelt. Statnett konkluderte at ny stasjon med plassering alternativ 4 er beste løsning. Behov for ny stasjon er ytterligere forsterket etter at Statnett gjorde løsningsvalg for Fortun.

Kompensering av landbruksarealer, driftsulemper og tapt avling

Etter at søknaden ble sendt, har Statnett jobbet videre sammen med grunneiere, rettighetshavere og Luster kommune, for å finne gode løsninger for landbruksinteressene. Vi har "Netto null" som målsetting for prosjektet, definert på samme måte som Luster kommune. Vi vil forsøke å kompensere tapt jordbruksområde med samme kvalitet som det som blir beslaglagt, og vi prioriterer berørte grunneiere fremfor andre. Dersom det ikke er mulig å oppnå netto null ved å bruke eiendommer hos berørte grunneiere, vil vi se på muligheter andre steder i nærheten.

Vi har engasjert NLR for å finne arealer som best tilfredsstillende kommunens og vår ambisjon om netto null. De er nå i gang med arbeidet, som vil svare ut ønsker om matjordsplan, vurdering av jordtyper, hvordan forhindre eventuell spredning av jordsmitte / annet, oppbygging av tilfredsstillende landbruksarealer, vannhåndtering med mer. NLR er i kontakt med både kommune og grunneiere for dette arbeidet.

Kommunen peker også på at masser som ikke er matjord, må benyttes til samfunnsnyttige formål. Oppdraget til NLR er utvidet til å inkludere mulighetene for å løfte kvaliteten på eksisterende jordbruksområder med slike masser. Vi er kjent med at kommunen har vært positiv til dette når NLR har drøftet det.

Statnett vil kompensere for tapt avling og søker å oppnå minnelige, privatrettslige avtaler med grunneiere om dette.

Anleggsperioden er forventet å starte i 2024. Etter at eventuell konsesjon er gitt, vil det bli utarbeidet en detaljplan, som vil se nærmere på hvordan man best kan ivareta både tredjeparters og Statnett / Linjas interesser sammen. Herunder vil man se på gjennomføring av anleggsperioden og hvordan man kan finne avbøtende tiltak i de tilfeller det blir interessekonflikter.

Transport, veiutbedringer og bruer

Det er kjent at det er planer om utbygging av Skjolden kai, som vil kunne medføre at Statnett vil ha problemer med å ta inn transformator ved kaia. Dette er en kai som er svært viktig for Statnett også i beredskapssammenheng, og Statnett har avtalefestede rettigheter til å bruke Skjolden kai. Statnett er derfor glad for at Luster kommune vil bidra til å rydde opp i dette, og vi vil sende over alle nødvendige tegninger / annet som viser detaljer rundt vår bruk av kaia.

Trafikksikkerhet i anleggsperioden har svært høyt fokus hos både Statnett og Linja. Det planlegges primært å bruke tilstrekkelige midlertidige tiltak for å sikre tredjepart i anleggsperioden. Statnett er imidlertid åpen for at våre midlertidige løsninger for trafikksikkerhet kan overtas av kommunen, dersom det kan bidra til egen realisering av allerede planlagte tiltak. Løsningene for Læge bru er også under vurdering. Dersom ny bru må bygges, vil den bli bygd i henhold til gjeldende forskrifter/krav. Imidlertid ser det ut til at det kan finnes tilstrekkelige midlertidige løsninger, som også vil kunne benyttes i en beredskapssammenheng. Valgt løsning vil presenteres i detaljplanen.

Det arbeides for å finne løsninger som ikke hindrer ferdsel, og vi vil at veien i all hovedsak skal kunne være åpen for annen trafikk. Behov for endringer av den omtalte svingen, vil også bli vurdert i denne sammenheng. Alle eventuelle utbedringer / tiltak etter offentlig vei, vil bli gjort i henhold til gjeldende krav for slike anlegg. Løsningen vil bli presentert i detaljplanen og om nødvendig, vil løsningen også omsøkes til veieier etter veiloven.

Det er satt i gang undersøkelser for å se på de utfordringer som kommunen peker på i forbindelse med Grøtsholet og ferdsel i turistsesongen. Det er smalest på en strekning på ca. 400 meter, hvor veien er ca. 4,8 m bred. På denne strekningen er det imidlertid flere møteplasser. Statnett vurderer derfor at vanlige, midlertidige tiltak for trafikken, vil gi tilfredsstillende trafikkavvikling også i en evt. høysesong. Det er også hovedsakelig i noen måneder med massetransport at man får særlige behov for slike tiltak. Vi vil til slutt påpeke at det er sannsynlig at en utbedring av veien kan skape like store utfordringer for trafikk i perioden utbedringsarbeidene pågår. Avbøtende tiltak i forbindelse med dette, vil bli belyst i en trafikksikkerhetsplan, som også vil drøftes med kommunen.

Statnett søkte ikke om å få rive dagens bru over Fortunelvi. I høringen registrerer vi at det er flere som ønsker at denne brua rives når ny bru er bygd. Statnett vil derfor inkludere rivning av denne brua i endringssøknaden i etterkant av høringen. På grunn av uklare eiendomsforhold til brua, vil Statnett søke om ekspropriasjon knyttet til brua.

Annet

Statnett bekrefter at detaljplanen vil omhandle landskapstiltak, og det vil bli benyttet landskapsarkitekt for å få tilpasset anlegget til omgivelsene. På grunn av at det vil bli omsøkt ny løsning for landbruksvei, kan det medføre at en av knausene som var planlagt bevart, likevel må fjernes. Dette er en avveining mellom landskapstiltak og landbrukshensyn, hvor Statnett vil omsøke en løsning som prioriterer landbrukshensynet.

Statnett vil hensynta kommunens innspill mtp. plassering av brakkerigg og tankanlegg. Nødvendige tillatelser til eventuelt arbeid inne i Drægnesmorki/ Yttrismorki naturreservat, vil bli avklart med forvaltningsmyndigheten for verneområdet.

Linjas kommentar

Vi bekrefter at eventuelle driftsulemper og avlingstap i anleggs- og driftsfasen vil bli kompensert.

Det vises til pkt. 5.7 «Naturmangfold» i søknaden, hvor situasjonen for fuglelivet vil bli noe bedre med ny løsning enn den er i dag. Dette skyldes at noen luftspenn fjernes og erstattes med kabel. Dette ble kommunisert til Luster kommune før politisk behandling av saken (ref. e-post korrespondanse med Luster kommune).

Vestland fylkeskommune

- Det ønskes at man skåner på eventuelle kulturlandskap, steingjerder gamle veier etc.
- Fortunelva er flomutsatt, og det må ikke gjøres tiltak som gjør øker flomrisiko. Vannmiljø må også vektlegges i saken.
- Beslaglagt jordbruksareal må kompenseres i vesentlig større grad enn planlagt søkt om og «netto null»- regnskap etterstrebes i samsvar med nasjonal jordvernstrategi.

Statnetts kommentar

Statnett vil jobbe for at nyere tids kulturminner, gamle steingjerder, veier etc. blir berørt i så liten grad som mulig. Kjente, synlige kulturminner av denne typen som skal bevares, vil bli markert som restriksjonsområder i en detaljplan.

En hydrologisk vurdering i regi av Sweco, skal bekrefte at brufundamentet ikke vil skape uheldige situasjoner andre steder i vassdraget. Rapport vil bli ettersendt til NVE.

Det vises til kommenter på Luster kommunes innspill vedr kompensering og "netto null" strategi.

Hydro Energi

- Hydro peker på at det er uheldig at det vi bli tre stasjoner som heter Fortun, eid av hhv Hydro, Linja og Statnett. Dette er uheldig bl.a. for sikkerhet og beredskap, som trenger utvetydig kommunikasjon. Hydro ønsker at Linja og Statnett endrer navn, da Hydros stasjon allerede er innarbeidet i personellens bevissthet og i ulike typer dokumentasjon.
- Hydro støtter løsningene som er valgt. Det pekes på at Hydro og Linja er i ferd med å søke om konsesjon på forbindelsen mellom anleggene sine, men at det avventes intern beslutning i Hydro vedr løsningsvalg. Dette kan ha betydning for antall 132 kV felt i Linjas omsøkte stasjon.
- Det er viktig at Statnetts nye stasjon har utvidelsesmuligheter for flere bryterfelt, mtp. mulig ny kraftproduksjon.

Statnetts kommentar

Statnett har forståelse for at Hydro ikke ønsker å skifte navn. Nytt navn på både Linjas og Statnetts anlegg vil bli opplyst i endringssøknaden. Det er dialog med Luster kommune om navn på den nye stasjonen.

Omsøkt løsning omfatter mulighet for å utvide med to 420 kV-felt. Utvidelsene er i utgangspunktet tenkt for evt. fremtidig utvidelse av transmisjonsnettet, f.eks. én ledning og/eller én transformator,

men dette er ikke besluttet. Fleksibilitet utover dette er ikke vurdert, men vil vurderes ved dersom dette blir aktuelt.

Statsforvalteren i Vestland

- Området må istandsettes med prinsipp om bruk av lokale arter og lokal frøbank.
- Forutsetter at man så langt som mulig, unngår fysisk påvirkning av nakne berg og grunnlendt mark i nærområdet.
- Forutsetter at man ikke ønsker deponi i Marki (vestre område).
- For deponi D-2 ønskes det at NVE setter krav om avbøtende tiltak som angitt i miljøutredningen. Dette er konsentrering av inngrep og plassering av massene lengst vekk fra naturreservatet, og at det fortsatt er mulig med sauebeite i området. Dersom seminaturlig eng i D-2 ødelegges, ønskes det at annen gjengroingstruet eng får økt beite.
- Eventuelle tiltak i Drægnesmorki-Yttrismorki naturreservat må avklares med statsforvalteren. Det samme gjelder vurdering av inngrep i kantvegetasjonen etter vassressurslovens § 11 for tiltak med brua. Statsforvalteren skal også avklare om tiltaket krever tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.
- Det fortsettes at stein- og jordmasser håndteres i tråd med regelverket jfr. Miljødirektoratets veileder M-1243, samt at betongavfall håndteres med avfallsforskriften. Det påpekes også at utbygger har et selvstendig ansvar i å unngå forurensning.
- Tekniske installasjoner må plasseres mest mulig vernet mot naturfare.

Statnetts kommentar

Statnett ønsker primært å benytte stedeegne masser til istandsetting. I dette området er det imidlertid matjord, som skal benyttes til å lage kompensingsarealer for grunneierne. Storparten av områdene, f.eks. fyllingsfoten, må derfor tilsåes/beplantes. Vekstmassene som planlegges brukt er primært skrinne jordmasser fra utbyggingsområdene. Slike masser er gunstige for lite kravfulle blomsterengarter. Statnett vil primært så til disse arealene med en blomsterfrøblanding som er stedstilpasset, etter anbefaling fra Nibio. Dette vil beskrives nærmere i detaljplan, etter at NLR har sett på mengder og typer masser som er tilgjengelig for bruk.

I Miljøfaglig Utredning sin rapport om naturverdier, er det et generelt ønske om å bevare nakne berg og grunnlendt mark, som Statsforvalteren tar opp i sin uttalelse. Statnett ønsker å skåne denne naturtypen i størst mulig grad. Vi ser imidlertid at det kan komme i konflikt med mulighet for å lage kompensingsarealer for landbruk. I slike tilfeller ber vi om å få mulighet til å prioritere landbrukshensyn.

Nødvendige tillatelser til eventuelt arbeid inne i Drægnesmorki/ Yttrismorki naturreservat vil bli avklart med forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Relevante regelverk og tillatelser vil bli lagt til grunn for bygging og drift av anlegget.

Mange områder i Fortunsdalen er både flom- og rasutsatte. Plassering av transformatorstasjonen ble gjort bl.a. etter simuleringer av naturfare, og er nå plassert i et område som anses tilfredsstillende ut fra anleggets sikkerhetsklasse.

Statens Vegvesen

- Statens vegvesen minner om at deres håndbøker skal legges til grunn ved planlegging av all offentlig vei, inkludert kryss mot offentlig vei. Det oppfordres til dialog med veieier.

Statnetts kommentar

Statnett bekrefter at gjeldende håndbøker vil brukes for utforming av relevante vei- og brutiltak.

Telenor

- Omsøkte trafoplasseringer, samt etablering av nye innføringstraseer for 300 og 132kV nettet vil medføre kryssinger av Telenors kabelanlegg, og behov for omlegging/fjerning av Telenors kabelnett i området.
- Dersom kryssinger utføres i henhold til FEF 2009, samt REN-anbefalinger, har Telenor ingen ytterligere merknader til kryssingene. Telenor peker på at kostnadene må bæres av tiltakshaver.

Statnetts og Linjas kommentar

Statnett og Linja takker for opplysningene, og vil ta med dette videre i planleggingen.

Avinor

- Kraftlinjer kan utgjøre hindringer for luftfarten for de selskapene som opererer lavtflygende fly og helikopter. De anbefaler derfor at selskaper som opererer med slike luftfartøy, kontaktes.

Statnetts og Linjas kommentar

Ledningsarbeidene er svært begrenset. Det rives noe 300 kV ledning og omlegging av innstrekke fra Leirdøla medfører kun en liten endring. Statnett ser derfor ikke at det er behov for ytterligere kontakt med selskaper som opererer luftfartøy.

Fortun bygdelag

- Det ønskes kompensasjon for tap bygda opplever som følge av tapt natur og miljø:
  - De ønsker at IL Fanaråks skiløypeforslag realiseres.
  - Midler til egen aktivitet for å gjøre Fortun mer attraktivt
- Det ønskes at Linja/ Hydro legger kable fra friluftsanlegget til Hydro over bruene til ny trafostasjon, slik at de gamle mastene kan fjernes.
- De ønsker at gammel bru fjernes når ny bru er bygd.
- Det må være gode varslingsrutiner for sterkt støyende arbeid (eks. lineskjøting), både på forhånd og dagen før, av hensyn til folk med husdyr.
- Landbruksvei og kabelgrøfter må etableres til beste for vedkommende grunneier.
- Det ønskes vurdert alternativ til planlagte deponi, både landbruksarealer og areal for næringsvirksomhet. Flere gårder trenger bl.a. å heve søkk i sine åkere.
- Veiutbedringer og transport til Skjolden bør unngås mellom juni – midten av august på grunn av stor trafikk. Stenging av veier må mest mulig unngås.

Statnetts kommentar

Vi ser at vårt anlegg vil påvirke Fortunbygdas landskaps- og opplevelseskvaliteter. Statnett har i utgangspunktet ikke anledning til å gi midler med mindre det er tiltak som avbøter en direkte negativ konsekvens. Vi vil ha dialog med IL Fanaråk om omtalte skiløype.

I anleggsperioden vil det bli varslingsrutiner og dialog med lokalbefolkningen underveis i byggeperioden, for å sikre at nødvendig informasjon formidles mellom partene.

Det vises til våre kommentarer til Luster kommunes innspill, vedrørende riving av gammel bru, bruk av masser til å forbedre eksisterende åkre samt innspill vedrørende transport. Vi vil se på muligheten for å unngå massetransport til/fra Skjolden i sommermånedene, noe som også avhenger av entreprenørens muligheter.

Linjas kommentar

I utgangspunktet er ikke denne ledningsføringen mellom Linja sin koblingsstasjon og Skagen kraftverk omsøkt enda, men den ble likevel presentert på folkemøtet, siden det er et anlegg som vil bli omsøkt innen kort tid. Hydro, i samarbeid med Linja, ser på ulike alternativer knyttet til forbindelser mellom stasjonene, ref. høringsinnspill fra Hydro. Det er Hydro som vil eie disse forbindelsene. Om ønskelig, kan NVE oppmuntre Hydro om å utarbeide et forslag til kabling i stedet for luftspenn, samt å estimere kostnader ved denne løsningen.

Luster bondelag

- Det vises til nasjonal jordvernstrategi, og statsforvalterens og fylkeskommunens krav i denne forbindelse. Statnetts omdisponering overskrider normal maksimal omdisponering for Luster kommune i 2-3 år. Omsøkt løsning er ikke tilfredsstillende med tanke på kompensierende arealer.
- Bondelaget mener at Statnett må finne en plassering av trafostasjonen som ikke ødelegger dyrka mark, eventuelt optimaliseres stasjonsplasseringa så man får bedre arrondering. Estetiske knauser må prioriteres lavere enn dyrka mark
- Delvis utgravde kokegroper og stolpehull må graves ferdig.

Statnetts kommentar

Etter at søknad ble sendt, har det skjedd mye prosjektutvikling innen temaet avbøtende tiltak for landbruket. Omsøkte løsning beskriver derfor ikke alle kompensierende tiltak som vil bli gjort. Dette vil komme fram i en detaljplan, etter samarbeid med NLR, grunneiere og kommune. Etter at søknad ble sendt, er det også foretatt nødvendig utgraving av kulturminnene som beskrevet. Rapport kan oversendes om ønskelig, Se også [Ny Fortun transformatorstasjon - hva skjer? | Statnett](#).

Vedrørende plassering av transformatorstasjonen, bevaring av knauser og optimalisering av stasjonsplassering vises det til våre kommentarer til Luster kommunes innspill.

IL Fanaråk

- Prosjektområdet har vært og er delvis fortsatt i bruk som lysløype. Yttri er også en del benyttet til fotturer til flere turmål. Idrettslaget ønsker at Statnett / Linja bidrar til avbøtende tiltak siden landskap og muligheter blir dårligere for idrettslaget. Spesielt bes om realisering av en planlagt turløype fra Yttri. Dette vil bidra til en forbedring ikke bare for idrettslagets medlemmer, men for hele bygda.

Statnetts kommentar

Vi vil vurdere om vi kan legge til rette for skiløype innen Statnetts eiendom. Statnett vil ha dialog med IL Fanråk om eventuelt andre løsninger.

Linjas kommentar

Linja kan ikke se at anlegget som Linja har omsøkt medfører ulemper for idrettslaget.

Jan Petter Nyløy

- Hans eiendom gnr 8 bnr 3 vil ikke være drivverdig etter at Statnett har bygd transformatorstasjonen, og han mener eiendommen kommer under grensen for lovbestemt boplikt. Eiendommen vil kun bli brukbar som beite. Det er derfor svært viktig at massene tippes ned i D-2 (Kalvadalen), og at det planeres et område fra Jamnene, ned til deponiet i Kalvadalen. Arealet må være slik at det kan legges en vei fra fjøset på Gjelleråkeren til D-2 og deretter direkte til Jamnene, for beitedyr og tilkjøring av vann mm.
- Arealet i D-2 er ikke et potensielt erstatningsareal, fordi det meste allerede er registrert som fulldyrket areal i dag. Erstatningsarealer må etableres med samme kvalitet, i samme arealkategori og i tillegg ha minimum samme produksjonspotensial som opprinnelig areal.
- Ønsker primært at nytt forslag til landbruksvei realiseres, da med maks stigning på 12 % i lassretning nordover, tilsvarende veien som ble lagd i 2017.
- Ønsker at det lages en vei fra nordvestre hjørne på stasjonen i overkant på dyrkajorda på Jamnene, og ned til Kalvadalen.
- Det må etableres og vedlikeholdes et permanent gjerde for å forhindre at beitedyr kommer på vei, naboeiendommer og stasjonsområde.
- Det legges frem fem mulige arealer som kan benyttes som kompensasjonsarealer, herunder et som krever flytting av dagens bru lenger nordover.
- All jordflytting, matjordhåndtering må skje i samråd med NLR og grunneier.
- Han driver utleie av jakt i området, og ønsker at konsekvensene for vilt konsekvensutredes før anleggsarbeidet igangsettes. Påvirkninger på jaktmulighetene må deretter kompenseres både for anleggs- og driftsperioden.
- Ønsker at Statnett finner en alternativ plassering til stasjonen.

Statnetts kommentar

Vi erkjenner at Jan Petter Nyløy blir spesielt sterkt berørt av vår nye transformatorstasjon, og tar til etterretning at han mener resterende områder kun kan benyttes til beitedyr. Det vil kreves svært mye masser for å kunne bygge opp arealet slik Nyløy ønsker, og Statnett ser ikke muligheten til å få dette gjennomført med de massene vi har til rådighet. Se også vår kommentar innledningsvis, hvor vi trekker søknaden om D-2

Det er igangsatt undersøkelser for å avklare hvilke hjortevilttrekk som kan bli påvirket av prosjektet, og hvilke konsekvenser dette eventuelt vil gi. Disse utredningene vil bli ettersendt til NVE.

Vedrørende innspill om gjerder og ulike kompensasjoner, så vil dette håndteres i dialog med den enkelte grunneier knyttet til utarbeidelse av nødvendige avtaler.

Etter oppdrag fra Statnett arbeider NLR med lokaliteter og utforming av kompensasjonsarealer og håndtering av matjord. NLR (og Statnett) har dialog med grunneiere om dette. Vi ønsker primært å erstatte fulldyrket areal med tilsvarende kvalitet hos hver enkelt grunneier. Alle innkomne innspill fra Jan Petter Nyløy om arealer er presentert NLR. Linjas arealbeslag behandles her som en del av det samlede arealbeslaget.

Statnett ønsker ikke å flytte eksisterende bru til nytt sted, siden dette vil gi både uforutsigbare kostnader og ukjente konsekvenser for en rekke temaer.

Det vises ellers til våre kommentarer til Luster kommunes innspill, vedrørende plassering av transformatorstasjonen, vurdering av arealet i D-2 som erstatningsareal for fulldyrket mark, og ønsker om netto null tap.

Jorunn Yttri

- Ønsker ikke deponi i Marki, som skissert i naturmangfoldrapport.
- Mener deponi D-2 er uakseptabelt
  - Kritisk til tung transport på veien ved hennes hus.
  - Krever at det utredes flere deponialternativer.
  - Hun viser til en rekke områder hun mener vil være positivt mtp restaurering av landskapet, etter at elva har blitt rettet ut mellom Holmstad – Timrevad.
  - Hun mener grunneierforholdene for D-2 er uklare, og antar det er områder med delt eiendomsrett.
  - Hevder massetransport til D-2 vil kreve store terrenginngrep som gir store konsekvenser for miljø og landskap.
  - Deponiet vil kunne forverre allerede store utfordringer med vannhåndtering om våren, for gården hennes og jordene.
  - Det er en kjent leireforekomst ved gården, og det er allerede store rystelser i forbindelser med teleløsning. Dette er til stor bekymring i dag allerede uten ekstra massetransport. Hun nekter derfor for denne typen transport gjennom tunet.
- Dersom det er vurdert alternative lokaliseringer for transformatorstasjonen, vil hun gjerne se vurderingene for hvorfor de var uaktuelle.
- Mener utredningene ikke er gode nok for kulturlandskap, og at det må gjøres en omfattende systematisk undersøkelse av kulturverdiene.
- Opplyser at deponi D1 har flere jettegryter og viktig vilttrekk som må hensyntas.
- Opplyser om viktig hjortevilttrekk i området for deponi D-2. Her er det også viktig sopp og lav og det er ikke vist hvordan dette kan bli påvirket. Hun mener dette må utredes nærmere.
- Konesjonssøknaden omfatter ikke vurderinger av bestemmelsene i naturmangfoldlovens kapittel II, der § 7 pålegger tiltakshaver å vurdere tiltaket ut fra paragrafene 8-12.

Statnetts kommentar

Det har blitt foretatt ytterligere kulturminneregistreringer og -utgravninger etter at konsesjonssøknaden ble innsendt, og det har vært mye dialog med Vestland fylkeskommune om tiltaket. Vi viser til våre kommentarer under deres innspill for ytterligere undersøkelser av kulturverdier.

Statnett har satt i gang undersøkelser for å avdekke mulige verdifulle jettegryter ved prosjektområdet. Vi har her også inkludert arealer utenfor dagens prosjektområde, siden det er mulig at flere områder vil bli påvirket når man skal lage kompensasjonsarealer for landbruk. Se kommentar under Jan Petter Nyløys innspill vedr. hjortevilttrekk.

Vi takker for innspill til områdene som kan egne seg for restaurering av landskap etter at elva er rettet ut. Statnett ønsker å gjøre landskapstilpasninger, men mener dette må skje lokalt, for å tone ned transformatorstasjonens uttrykk.

Vedrørende manglende vurderinger av natumangfoldlovens § 7 og prinsipper i §§8-12, viser vi til at det er beslutningstakers, dvs. NVEs ansvar, å foreta disse vurderingene, jfr. Regjeringens veileder til loven.

Det vises ellers til våre kommentarer til Luster kommunes innspill, vedrørende plassering av transformatorstasjonen.

Kåre Hammerborg

- Ønsker ikke at deponi D-2 realiseres, og stiller seg ellers bak uttalelser fra Jorunn, Dag og Inger Johanne Yttri.
- Mener nytt fremlagt alternativ 2 for landbruksvei er akseptabelt.

Statnetts kommentar

Dette tas til etterretning.

Thomas Urnes

- Ønsker at Statnett utreder å vri stasjonen som vist på egen tegning, for å optimalisere anlegget. Dette vil skåne mer av terrenget. Mener dette også vil være heldig for veiløsningen (landbruksveien).
- Alternativ 1 for landbruksvei er veldig dårlig, og alternativ 2 er bedre om stasjonen må ligg som vist i søknad.
- D-2 er et godt beite som vil tapes.
- Mener at D-2 ikke vil bli kompensierende areal for landbruk, siden det allerede er landbruksjord der.
- Bekymret for vannet som går i denne dalen.
- Vil vite hvor stort areal det flate arealet på toppen av D-2 egentlig blir, siden det er bratte skrånninger i framkant og bakkant. Mener det kan være positivt om man kan få spleiset D-2 med arealene som allerede er på Jamnene, om det er mulig.
- Kveinahagen må være tilgjengelig i alle onner for å få ut foret. Det må avtales på forhånd om arealene blir avstengt i perioder.

Statnetts kommentar

Statnett har sett på dette. Det er ikke er mulig å vri tilstrekkelig mye på stasjonen, for å kunne beholde eksisterende landbruksvei, og beslag av dyrket mark vil heller ikke bli mindre. I tillegg vil det gi vesentlig større skjæringer og økt problem med skifrig fjell. Statnett omsøker derfor ikke en slik løsning.

Statnett trekker søknaden om deponiområde D-2. Dermed vil beitemarka i området fortsatt kunne benyttes som før.

Det vil være dialog mellom driver av Kveinahagen og Statnett knyttet til tilgang til arealene i anleggsperioden.

Dag Yttri

- Det må lages matjordsplan.
- Konsekvensene for landskap må reduseres med avbøtende tiltak, herunder bør landskapsarkitekt delta i utforming av stasjonen.
- Hevder at deponiene i Marki nord, Marki sør og Yttri beitemark vil kreve omfattende opprusting av veien. Dette gir landskapeinngrep som ikke er utredet, og det kreves ny utredning av dette.
- Fordeler og ulemper med ulike deponiarealer veies opp mot hverandre og må komme frem tydeligere.
- Det er dårlige grunnforhold (leire) ved en ravine på ca. kote 72 (Rasmusholet), og det frarådes med tungtransport i området. Mener det vil bli behov for stabiliseringstiltak ved slik transport.
- Marki nord, Marki sør og Yttri beitemark ligger i umiddelbar nærhet til etablerte verneområder og mest sannsynlig inngår som økologiske funksjonsområder for dette. Spesielt fremheves at verdier knyttet til Marki nord og Marki sør trolig er spesielt store. Mener deponi av selv et begrenset omfang vil kunne gi varige og store skader for naturmangfold.
- Opplyser at vei til Yttri beitemark vil berøre nyere tids kulturminner, som steingjerde. Ønsker at det foretas registreringer av nyere tids kulturminner i samråd med Fylkeskommunen.
- Mener at basert på opplysninger som finnes om naturmangfold, kan verken Marki nord, Marki sør eller Yttri beitemark aksepteres som deponiområde. Hevder at det ikke er gjort nok for å finne andre deponiområder, herunder areal søk i større områder. Han har forslag til andre områder.
- Mener det ligger en rekke jettegryter i tiltaksområdet, og savner utredning av gelogiske verdier.

Statnetts kommentar

Vi viser til kommentarer til Luster kommune og Jan Petter Nyløy vedrørende matjordsplan, som håndteres av NLR. NLR vurderer også mulige arealer for å deponere masser / bygge opp kompensasjonsarealer for landbruk. Dag Yttris innspill er oversendt NLR for at de kan vurdere om arealene han foreslår er aktuelle.

Det vises til våre kommentarer til fylkeskommunens innspill vedrørende kulturminner, samt Jorunn Yttris kommentarer om jettegryter. Det vises til våre kommentarer til Luster kommunes innspill vedrørende landskapsutforming.

Inger Johanne Yttri

- Ønsker at det utredes nye plasseringer for både Linjas og Statnetts anlegg, inklusive ledninger.
- Ønsker at deponi D-2 utgår, og at massene gjenbrukes. Mener slik gjenbruk ikke er vurdert.
- Ønsker vurdering av nye areal for mottak av matjord, og kommer med noen forslag.
- Mener kjøring med tunge maskiner vil kreve stort behov for utvidelse og omlegging av Yttrisveien, og er imot dette. Årsaken er fare for hus, endring av vannveier/elver, landskapsinngrep.
- Ønsker at NLR brukes til å se på bærekraftig håndtering av alle masser, ikke kun matjord.

Statnetts kommentar

Det vises til våre kommentarer til Luster kommunes innspill om vurderte stasjonsarealer.

NLR vurderer gjenbruk av alle jordtyper/masser som kan brukes til landbruksformål, herunder å heve kvaliteten på eksisterende arealer. Inger Johanne Yttris forslag til områder som må vurderes som mottak for matjord, er spilt inn til NLR for vurdering.

Linjas kommentar

Linja sitt stasjonsområde er styrt ut i fra Statnetts plassering av stasjonsområdet. Når Statnetts stasjon plasseres som omsøkt, så ønsker ikke Linja AS å vurdere andre alternative plasseringer på dette tidspunktet.

Sigurd Yttri Meldal

- Viser til en rekke potensielle konsekvenser med bruk av D-2. Ønsker derfor at D-2 utgår og andre arealer vurderes.
- Ønsker bruk av D-4
- Viser til at det er potensielt uavklarte rettigheter i områdene for D-2.

Statnetts kommentar

Statnett tar innspillet til etterretning og viser til vår omtale innledningsvis om D-2 og D-4.

Ragnhild Yttri

- Hun er imot tiltaket, og støttet uttalelsen til Dag Yttri

Statnetts kommentar

Statnett tar dette til etterretning.

Magnar Bjørk

- Eier av Brage Holding, som skal drive med turisme på et hotell rett ved FV332. Han viser til egen forventning om støv og støyproblematikk ved massetransporten til Skjolden, basert på erfaring fra andre, mindre prosjekter. Det ønskes:
  - Kompensering for støv/støy
  - Logistikkplanlegging så man unngår høysesong for turisme
  - Fokus på trafiksikkerhet
  - Kompensering for evt tapt inntjening
  - Løpende informasjon om anleggsarbeidet

Statnetts kommentar

Vi vil sette krav til entreprenør om tiltak dersom grenseverdier for støv og støy overstiges, eller det blir vesentlige problemer for beboere. Det vises ellers til kommentarer til bl.a. Luster kommune og Fortun bygdelag, vedrørende trafiksikkerhet og trafikkavvikling. I anleggsperioden vil det bli avholdt møter og være varslingsrutiner for beboere og interesserte, som skal sikre god informasjonsflyt.

Med vennlig hilsen

Morten Hellum

Prosjektleder
NP
Statnett

Kopi: Linja AS